

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

Mimmi Koukkula
Seija Parekh
Reija Klemetti

TYÖPAPERI

Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelman 2012-2016 (FGM) väliarviointi

TYÖPAPERI 26/2014

Mimmi Koukkula, Seija Parekh, Reija Klemetti

Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelman 2012– 2016 (FGM) väliarviointi

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

© Kirjoittajat ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

ISBN 978-952-302-264-5 (painettu)
ISBN 978-952-302-265-2 (verkkajulkaisu)
ISSN 2323-363X (verkkajulkaisu)
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-265-2>

Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy
Tampere, 2014

Tiivistelmä

Mimmi Koukkula, Seija Parekh, Reija Klemetti. Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelman 2012–2016 (FGM) väliarviointi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 26/2014. 34 sivua. Helsinki 2014.

ISBN 978-952-302-264-5 (painettu); ISBN 978-952-302-265-2 (verkkojulkaisu)

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) on laatinut Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelman 2012–2016 (FGM). Toimintaohjelma on suositus kunnille ohjelman käyttöön ottamiseksi ja edistämiseksi omassa työssään. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) koordinoi toimintaohjelman toimeenpanoa.

Toimintaohjelman tavoitteena on luoda Suomeen toimiva järjestelmä, jonka avulla voidaan ehkäistä tyttöjen ja naisten ympärileikkaukset sekä tarjota tukea ja hoitoa jo ympärileikatuille tytöille ja naisille. Toimintaohjelma on suunnattu päättäjille ja ammattihenkilöille, jotka työssään kohtaavat ympärileikattuja tai ympärileikkaukseen alaisia tyttöjä ja naisia sekä heidän perheitään.

Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estäminen -toimintaohjelman väliarviointi toteutettiin suunnitelman mukaisesti keväällä 2014. Sen tuloksia arvioitiin huhtikuussa 2014 STM:n ja THL:n järjestämässä seminaarissa. Väliarvioinnin tarkoituksena oli selvittää, kuinka toimintaohjelma on saavuttanut eri kohderyhmät ja minkälaisiin toimenpiteisiin on ryhdytty ohjelman toteuttamiseksi. Kysely osoitettiin 35:een Suomen kuntaan, joissa asui vuoden 2012 lopussa yli 1000 ulkomaan kansalaista tai joiden alueella toimii turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskus. Kysely kohdistettiin 1) johtaville viranhaltijoille ja luottamushenkilöille, 2) koulutus- ja tutkimusorganisaatioille, 3) niiden yhteisöjen avainhenkilöille, joiden kulttuuriperinteisiin tyttöjen ympärileikkaus kuuluu, sekä 4) työssään maahanmuuttajataustaisia henkilöitä kohtaaville ja järjestöissä toimiville ammattihenkilöille.

Väliarvioinnin mukaan maahanmuuttajien kohtaaminen on jo arkipäivää sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa. Yli 70 % kyselyyn vastanneista ammattihenkilöistä kertoi kohdanneensa tyttöjen ja naisten ympärileikkaukseen liittyviä asioita työssään. Aihe on noussut esille erityisesti terveydenhuollossa, mutta myös kasvatus- ja opetuslalla on kohdattu muun muassa tytön ympärileikkauksen uhkaa. Kyselyyn vastanneiden maahanmuuttajaryhmien edustajien mukaan tyttöjen ja naisten ympärileikkaus on vähentynyt, koska yhteisöt ovat reagoineet perinteen aiheuttamiin ongelmiin.

Väliarvioinnin tulosten mukaan toimintaohjelman tunnettavuutta tulee lisätä entisestään. Myös eri alojen ammattihenkilöille tulee tarjota mahdollisuus lisäkoulutukseen ja tukeen tyttöjen ja naisten ympärileikkauksiasiassa. Ehkäisevää työtä tulee Suomessa kehittää edelleen yhteistyönä viranomaisten, kouluttajien, ammattilaisten, järjestöjen ja maahanmuuttajaryhmien kesken.

Avainsanat: tyttöjen ympärileikkaus, naisten ympärileikkaus, FGM, toimintaohjelma, väliarviointi

Sisällys

Tiivistelmä.....	3
Johdanto	7
Väliarvioinnin toteutus.....	9
Kohderyhmät	9
Kysely	10
Tulokset.....	12
Johtavat viranhaltijat ja luottamushenkilöt	12
Koulutus- ja tutkimusorganisaatiot	15
Maahanmuuttajayhteisöjen avainhenkilöt.....	16
Ammattihenkilöt	17
Terveystieteiden tutkimuskeskukseen työssäkäyvät ammattihenkilöt.....	21
Muut ammattihenkilöt	22
Yhteenveto ja johtopäätökset	24
Lähteet.....	26
Liitteet	27

Johdanto

Tyttöjen ympärileikkaus (female genital mutilation, FGM) tarkoittaa perinnettä, jossa tytön tai naisen ulkoisia sukuelimiä leikataan, viillellään tai vahingoitetaan jollain muulla tavalla ei-hoidollisista syistä. Tyyppillisimmin ympärileikkaus tehdään neljän ja neljäntoista ikävuoden välillä. Ympärileikkauksia voidaan tehdä myös vastasyntyneille tai aikuisille naisille ennen avioliittoa tai ensimmäisen synnytyksen jälkeen. Tyttöjen ympärileikkauksesta ei ole mitään terveydellistä hyötyä, ja se vaikuttaa negatiivisesti seksuaali- ja lisääntymisterveyteen. Tyttöjen ympärileikkaus on kansainvälisesti tunnustettu ihmisoikeusrikkomukseksi. Tyttöjen ympärileikkaus rikkoo muun muassa lasten oikeuksia ja yksilön oikeutta terveyteen, turvallisuuteen ja fyysiseen koskemattomuuteen. (WHO 2014.) Suomen rikoslaissa tyttöjen ympärileikkaus on määritelty rangaistavaksi teoksi (Oikeusministeriö 1889).

Maailmassa arvioidaan olevan jopa noin 140 miljoonaa ympärileikattua tyttöä, joista valtaosa elää Afrikassa sekä joissain Aasian ja Lähi-idän maissa (WHO 2014). Tyttöjen ympärileikkaus on noussut maailmanlaajuisesti ongelmaksi, kun perinnettä vaalivien yhteisöjen edustajia on saapunut pakolaisina ja siirtolaisina Eurooppaan ja Pohjois-Amerikkaan. Euroopassa arvioidaan olevan noin 500 000 ympärileikattua tyttöä ja naista, ja arviolta 180 000 tyttöä on vaarassa joutua ympärileikatuksi. (WHO 2014, European Institute for Gender Equality 2013.)

Tilastokeskuksen mukaan Suomessa asui vuoden 2013 lopussa 207 511 ulkomaan kansalaista (Tilastokeskus 2014). Suurimmat ryhmät muodostivat virolaiset (21,6 %), venäläiset (14,8 %), ruotsalaiset (4,0 %) ja somalialaiset (3,6 %). Suomessa ei ole juurikaan tutkittua tietoa naisten ympärileikkauksen yleisyydestä (STM 2012), mutta Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) maahanmuuttajatutkimuksen mukaan Suomessa asuvista somalitaustaisista naisista 70 % ja kurditaustaisista 32 % oli ympärileikattu (Koponen & Mölsä 2012).

Suomessa on tehty tyttöjen ja naisten ympärileikkauksiin liittyvää ehkäisevää ja neuvovaa työtä jo kahdenkymmenen vuoden ajan. Aihe on sisällytetty erilaisiin oppimateriaaleihin ja ohjelmiin kuten Kätilötyön oppikirjaan (Paananen, Pietiläinen, Raussi-Lehto, Väyrynen & Äimälä 2006), Lastenneuvolaoppaaseen (STM 2004), sähköiseen Lastenneuvolakäsikirjaan (THL 2012), sähköiseen Lastensuojelun käsikirjaan (THL 2013) ja Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämisen toimintaohjelmiin (STM 2007, Klemetti & Raussi-Lehto 2014).

Tyttöjen ja naisten ympärileikkausta käsitellään useissa Väestöliiton Väestötietosarjan julkaisuissa. Väestöliitto on myös tehnyt THL:n toimeksiannosta toimintasuunnitelman maahanmuuttajien seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämisestä Suomessa (Apter, Eskola, Säävälä & Kettu 2009). Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) on laatinut Naisten sukuelinten silpominen -esitteen, joka on saatavissa sähköisesti eri kielillä ministeriön verkkosivuilta.

Monet järjestöt ovat tehneet työtä tyttöjen ja naisten ympärileikkausperinteen ehkäisemiseksi. Ihmisoikeusliitto ry:n KokoNainen on pitkäaikaisin hanke, joka on toiminut vuodesta 2002 Raha-automaattiyhdistyksen tuella. Hankkeen aikana on koulutettu ammattihenkilöstöä ja työskennelty ruohonjuuritasolla maahanmuuttajien parissa. Lisäksi hankkeessa on tuotettu koulutusmateriaalia ja opasvihkonen ”Tyttöjen ja naisten ympärileikkaus Suomessa. Asiantuntijaryhmän suositukset sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle” (Tiilikainen 2004).

African Care ry on järjestänyt koulutusta ja tuottanut materiaalia tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen ehkäisemiseksi. Järjestöllä on myös ollut erilaisia aiheeseen liittyviä hankkeita. Tyttöjen talot Helsingissä ja Espoossa ovat järjestäneet tarpeen mukaan keskustelutilaisuuksia tyttöjen ja naisten ympärileikkauksesta

maahanmuuttajataustaisten tyttöjen kanssa. Tyttöjen talo on myös julkaissut yhteistyössä eri tahojen kanssa Työstä naiseksi -kirjasen (Karla, Kytöaho & Laurén 2009), jonka eräs aihe on tyttöjen ympärileikkaus.

Suomi on tehnyt yhteistyötä myös pohjoismaisen FOKO-tutkijaverkoston (Forskning om Kvinnelig Omskaering) kanssa. Tutkijaverkosto järjestää säännöllisesti pohjoismaisia tapaamisia. Suomi järjesti neljännen FOKO-seminaarin syyskuussa 2007, johon osallistui 120 osanottajaa eri puolilta maailmaa.

Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämiseksi Suomessa julkaistiin vuonna 2012 ensimmäinen kansallinen ohjelma: Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelma 2012–2016 (FGM) (STM 2012). Toimintaohjelman myötä Suomi on vastannut kansainvälisistä sitoumuksistaan naisten ja lasten ihmisoikeuksien edistämisessä sekä naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemisessä. Toimintaohjelman pääasiallisena tavoitteena on ehkäistä tyttöjen ympärileikkaukset Suomessa ja parantaa ympärileikattujen tyttöjen ja naisten elämänlaatua ja hyvinvointia (STM 2012).

Toimintaohjelman yhtenä osatavoitteena on lisätä tietoa ympärileikkauksiin liittyvistä terveyshaitoista, seksuaali- ja lisääntymisterveyden kysymyksistä, tyttöjen ympärileikkauksen ihmisoikeuksia loukkaavasta luonteesta ja sitä koskevasta lainsäädännöstä niiden maahanmuuttajien keskuudessa, joiden lähtömaissa tyttöjen ja naisten ympärileikkauksia harjoitetaan. Toinen osatavoite on tyttöjen ympärileikkauksiin, niiden ehkäisyyn ja hoitoon liittyvien perusasioiden tunnetuksi tekeminen erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollossa, alle kouluikäisten ja kouluikäisten palveluissa, poliisitoimessa ja vastaanottokeskuksissa työskentelevien keskuudessa sekä näille aloille opiskelevien parissa. Näiden ryhmien tulisi tietää, mistä asiaan liittyvää tukea ja lisätietoa on saatavilla. Kolmantena osatavoitteena on luoda pysyviä valtakunnallisia ja alueellisia rakenteita tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämiseksi. Näin halutaan taata ehkäisevän työn pitkäjänteinen jatkuminen ja kehittäminen. Neljäntenä osatavoitteena on tehostaa yhteistyötä, selkeyttää työnjakoa ja parantaa koordinaatiota eri viranomaistahojen ja muiden toimijoiden kesken. Viidentenä osatavoitteena on tyttöjen ympärileikkauksaiheen tutkiminen, tutkimustiedon kokoaminen, päivittäminen ja levittäminen. (STM 2012.)

THL sai tehtäväksi koordinoida toimintaohjelmassa määritellyn väliarvioinnin vuonna 2014. Väliarvioinnin tulokset käsiteltiin työseminaarissa huhtikuussa 2014. (STM 2012.) STM ja THL järjestävät työseminaareja säännöllisesti toimintaohjelman toteutumisen arvioimiseksi.

Väliarvioinnin toteutus

Tämän tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelman 2012–2016 väliarvioinnin tarkoituksena on selvittää, kuinka toimintaohjelma on saavuttanut eri kohderyhmät ja minkälaisiin toimenpiteisiin on ryhdytty toimintaohjelman toimeenpanemiseksi. Väliarviointi toteutettiin Webropol-pohjaisella verkkokyselyllä. Kysely osoitettiin niihin Suomen kuntiin, joissa asui vuoden 2012 lopussa yli 1000 ulkomaan kansalaista (Tilastokeskus 2014). Lisäksi mukaan otettiin kunnat, joiden alueella sijaitsee turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskus. Yhteensä kysely tehtiin 35 kuntaan (Taulukko 1).

Taulukko 1. Ulkomaan kansalaisten lukumäärä (N) ja osuus väestöstä (%) väliarviointikyselyssä mukana olleissa kunnissa.

Kunta	Ulkomaan kansalaiset		Vastaanottokeskus	Kunta	Ulkomaan kansalaiset		Vastaanottokeskus
	N	%			N	%	
Espoo	20 612	8,0	x	Lieksa	432	3,5	x
Helsinki	50 661	8,4	x	Lohja	1 238	2,6	
Hyvinkää	1 346	3,0		Maarianhamina	1 319	11,6	
Hämeenlinna	1 730	2,6	x	Mikkeli	1 026	1,9	
Joensuu	1 714	2,3		Mänttä-Vilppula	168	1,5	x
Jyväskylä	3 579	2,7		Oulu	4 306	2,3	x
Järvenpää	1 046	2,6		Pietarsaari	1 115	5,7	x
Kajaani	892	2,3	x	Pori	1 408	1,7	
Kerava	1 733	5,0		Porvoo	1 761	3,6	
Kirkkonummi	1 548	4,1		Pudasjärvi	113	1,3	x
Kontiolahti	218	1,5	x	Rovaniemi	1 424	2,3	x
Kotka	3 096	5,6	x	Salo	2 161	3,9	
Kouvola	2 176	2,5		Siikajoki	70	1,3	x
Kristiinankaupunki	219	3,1	x	Tampere	8 659	4,0	x
Kuopio	2 125	2,0		Turku	10 086	5,6	x
Lahti	3 925	3,8		Vaasa	3 678	5,6	x
Lappeenranta	2 841	3,9	x	Vantaa	16 024	7,8	
				Vöyri	309	4,6	x

(Tilastokeskus 2014.)

Neljän kunnan alueella asui yli 10 000 ulkomaan kansalaista. Näistä valittiin lähempään tarkasteluun kolme, joista kaksi sijaitsee pääkaupunkiseudulla ja yksi muualla Suomessa: Helsinki, Vantaa ja Turku.

Kohderyhmät

STM:n (2012) toimintaohjelmassa määriteltiin kohderyhmät, joille toimintaohjelma on erityisesti tarkoitettu. Väliarvioinnissa kullekin kohderyhmälle laadittiin erisältöiset kyselyt. Kyselyt kohdistettiin 1) johtaville viranhaltijoille ja luottamushenkilöille, 2) koulutus- ja tutkimusorganisaatioille, 3) niiden yhteisöjen avainhenkilöille, joiden kulttuuriperinteisiin tyttöjen ympärileikkaus kuuluu, sekä 4) työssään maahanmuuttajataustaisia henkilöitä kohtaaville ja järjestöissä toimiville ammattihenkilöille.

Kysely lähetettiin 364 johtavalle viranhaltijalle ja luottamushenkilölle mukaan valituissa (N=35) kunnissa/kaupungeissa (Taulukko 2). Toimintaohjelmassa ei ollut tarkkaan määritelty, keitä viranhaltijat ja luot-

tamushenkilöt ovat. Väliarvioinnissa johtaviksi viranhaltijoiksi ja luottamushenkilöiksi valittiin kunnan-/kaupunginjohtajat, sosiaali- ja terveystoimen ja opetustoimen johtajat sekä sosiaali- ja terveyslautakuntien puheenjohtajat.

Taulukko 2. Kohderyhmät ja vastausaktiivisuus kohderyhmittäin.

	Lähetetyt	Vastanneet	Vastausprosentti
	N	N	%
Johtavat viranhaltijat ja luottamushenkilöt	364	98	27
Koulutus/tutkimusorganisaatiot	65	21	32
Maahanmuuttajaryhmien avainhenkilöt	20	8	40
Ammattihenkilöt	541	147	27
Järjestöt	17	7	41
Yhteensä	1007	281	28

Koulutus- ja tutkimusorganisaatioista mukaan otettiin 29 ammattikorkeakoulua, joissa opetetaan terveys- tai sosiaalialaa. Lisäksi mukaan otettiin kahdeksan yliopistoa, joissa opetetaan terveystieteitä, lääketiedettä, sosiologiaa, psykologiaa tai kasvatustiedettä. Kysely lähetettiin yhteensä 65 rehtorille ja koulutusvastaavalle (Taulukko 2).

Lisäksi kysely lähetettiin sellaisten yhteisöjen avainhenkilöille (N=20), joiden kulttuuriperinteisiin tyttöjen ympärileikkaus kuuluu (Taulukko 2). Kyselyyn mukaan valitut avainhenkilöt olivat alun perin lähtöisin Somaliasta, Syyriasta ja Etiopiasta.

Ammattihenkilöiksi valittiin terveyskeskusten, sairaaloiden, neuvoloiden, kouluterveydenhuollon, sosiaalityön, päivähoidon, lastensuojelun, opetus- ja nuorisotyön, vastaanottokeskusten, poliisin ja järjestöjen henkilökuntaa. Kysely lähetettiin myös kuntien terveyskeskusten terveydenedistämisen yhdyshenkilöille (N=34). Lähempään tarkasteluun valituista kolmesta kunnasta pyydettiin neuvoloiden ja kouluterveydenhuollon, varhaiskasvatuksen, opetus-, nuoriso- ja sosiaalityön esimiehiä vastaamaan ja välittämään ammatilaisten kysely viidelle alaisuudessaan työskentelevälle ammattilaiselle (N=108). Lisäksi synnytysairaaloiden ylihoitajia/osastoryhmäpäälliköitä (N=3), ylilääkäreitä (N=21), synnytysosastojen osastonhoitajia (N=28) ja osastonlääkäreitä (N=6) pyydettiin vastaamaan ja välittämään kysely viidelle alaisuudessaan työskentelevälle ammattihenkilölle (N=290). Ammatilaisten kysely toimitettiin myös kaikkiin Suomen vastaanottokeskuksiin (N=19), poliisin edustajille (N=6), maahanmuuttajatyönkoordinaattoreille (N=8) tai muille maahanmuuttajatyöhön osallistuville ammattilaisille (N=18) sekä maahanmuuttajatyössä toimivien järjestöjen edustajille (N=17) (Taulukko 2). Ammatilaisten kysely lähetettiin yhteensä 558 henkilölle.

Kysely

Kyselyt laadittiin STM:n toimintaohjelmassa mainittujen tavoitteiden pohjalta. THL:n asiantuntijat ja Lapset, nuoret, perheet -osaston johtoryhmä antoivat kommentteja kyselyn sisällöstä. Dosentti Marja Tiilikainen Helsingin yliopistosta sekä Ihmisoikeusliiton KokoNainen-hankkeen edustajat kommentoivat myös kyselyn sisältöä. Tämän jälkeen kyselyt pilotoitiin kunkin kohderyhmän edustajilla ja kyselyn kysymyksiä muokattiin saadun palautteen perusteella.

Kysely toteutettiin helmikuussa 2014 lähettämällä kohderyhmien edustajille sähköinen linkki kyselyyn (Liitteet 1, 2). Ruotsin- ja englanninkielinen kyselylomake toimitettiin pyynnöstä sitä tarvitseville. Viikon vastausajan jälkeen lähetettiin muistutusviesti niille vastaajille, jotka eivät vielä olleet vastanneet kyselyyn.

Kahden viikon vastausajan jälkeen vastausaktiivisuus oli 20 %:n luokkaa, joten vastausaikaa päätettiin jatkaa vielä viikolla. Tästä tiedotettiin vastaajia ja kannustettiin vielä vastaamaan kyselyyn.

Väliarvointikyselyllä oli tarkoitus selvittää, kuinka hyvin toimintaohjelma tunnettiin niissä Suomen kunnissa/kaupungeissa, joissa oli eniten maahanmuuttajia. Kyselyn avulla haluttiin tietoa siitä, oliko kunnissa/kaupungeissa ryhdytty toimintaohjelman mukaisiin toimenpiteisiin ja oliko kuntaan nimetty asiaan liittyvää yhdyshenkilöä tai verkostoa. Lisäksi kysyttiin, minkälaista tukea kunnassa kaivataan toimintaohjelman toteuttamisessa. Ammattihenkilöiden ja järjestöjen kyselyssä kysyttiin myös, millaisia tyttöjen ympärileikkaukseen liittyviä tilanteita ammattihenkilöt olivat kohdanneet työssään, oliko ollut epäilyjä tytön joutumisesta ympärileikatuksi vasta Suomeen tulon jälkeen ja mihin toimenpiteisiin omassa työssä oli ryhdytty, jos oli ollut epäilyjä ympärileikkauksen uhkasta. Lisäksi haluttiin tietää, olivatko ammattilaiset saaneet aiheesta tietoa tai koulutusta. Kyselyllä selvitettiin, mistä ammattilaiset saavat ympärileikkauksaiheeseen liittyvää tietoa ja minkälaista lisätukea he kokivat tarvitsevänsä. Koulutus- ja tutkimusorganisaatioilta kysyttiin, oliko organisaatiossa tarjolla perus- tai täydennyskoulutusta ympärileikkauksaiheesta ja tehty tai tekeillä tutkimuksia tai opinnäytetöitä ympärileikkauksaiheesta.

Kyselyjen lopussa oli kysymys THL:n Kasvun kumppanit -verkkosivujen Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen ehkäisy -tietopakettien tunnettavuudesta ja linkki kyseisille sivuille. Kyselyn lopussa oli myös linkki STM:n toimintaohjelmaan. Kyselyn toisena tarkoituksena oli toimia interventiona: tutustuttaa vastaajat sekä THL:n verkkosivuihin että STM:n toimintaohjelmaan.

Tulokset

Kysely lähetettiin yhteensä 1007 vastaajalle ja vastauksia saatiin 281. Vastausprosentti oli 28 % (Taulukko 2). Kyselyn tulokset esitetään kohderyhmittäin.

Maahanmuuttajien parissa toimivien järjestöjen edustajat ja maahanmuuttajayhteisöjen avainhenkilöt vastasivat aktiivisimmin (Taulukko 2). Vaikka vastausprosentti johtavien viranhaltijoiden ja ammattihenkilöiden kohdalla jäi alhaiseksi, saatiin kuitenkin vastauksia kattavasti mukaan valituista kunnista/kaupungeista. Johtavat viranhaltijat ja luottamushenkilöt Ahvenanmaalta ja Länsi-Suomesta ja ammattihenkilöt Pohjois- ja Itä-Suomesta vastasivat aktiivisimmin (Taulukko 3).

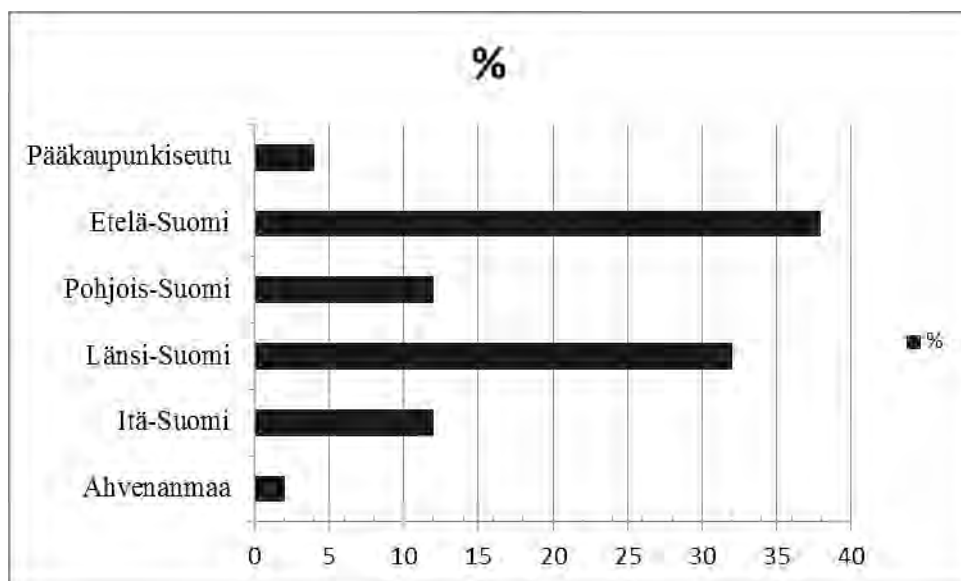
Taulukko 3. Johtavien viranhaltijoiden ja ammattihenkilöiden kyselyyn vastanneet alueittain.

	Johtavat viranhaltijat ja luottamushenkilöt			Ammattihenkilöt ja järjestöt		
	Lähetetyt	Vastanneet		Lähetetyt	Vastanneet	
Alue	N	N	%	N	N	%
Pääkaupunkiseutu	40	4	10	151	60	40
Etelä-Suomi	124	37	30	125	21	17
Pohjois-Suomi	48	12	25	69	29	42
Länsi-Suomi	101	31	31	155	25	16
Itä-Suomi	47	12	26	46	19	41
Ahvenanmaa	4	2	50	12	0	0
Yhteensä	364	98		558	154	

Johtavat viranhaltijat ja luottamushenkilöt

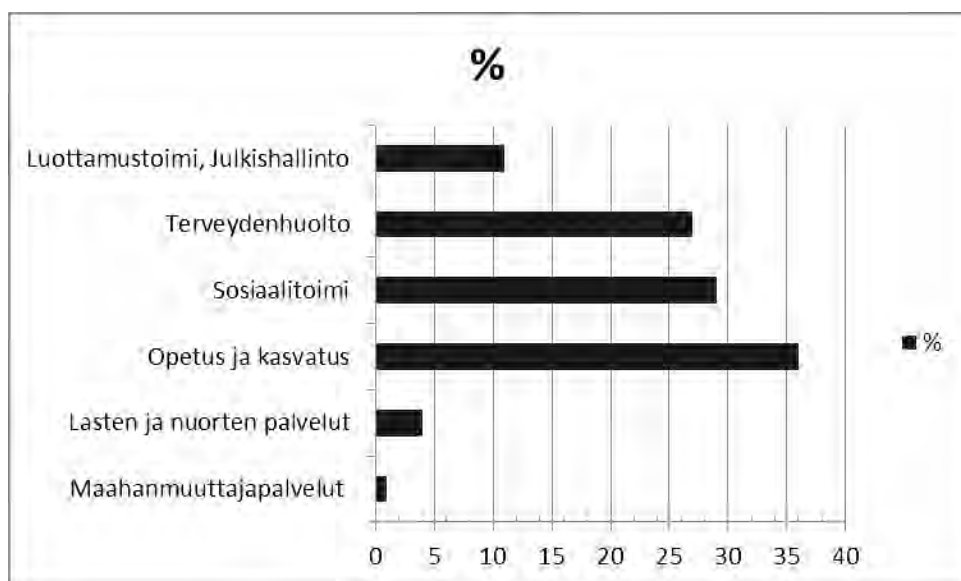
Johtaville viranhaltijoille ja luottamushenkilöille tarkoitettuun kyselyyn saatiin vastaus 29 kunnan tai kaupungin alueelta. Johtavista viranhaltijoista ja luottamushenkilöistä (N=364) vastasi 27 % (N=98) (Taulukko 2).

Suurin osa (70 %) kyselyyn vastanneista johtavista viranhaltijoista ja luottamushenkilöistä kertoi työskentelevänsä Etelä- tai Länsi-Suomen alueella (Kuvio 1).

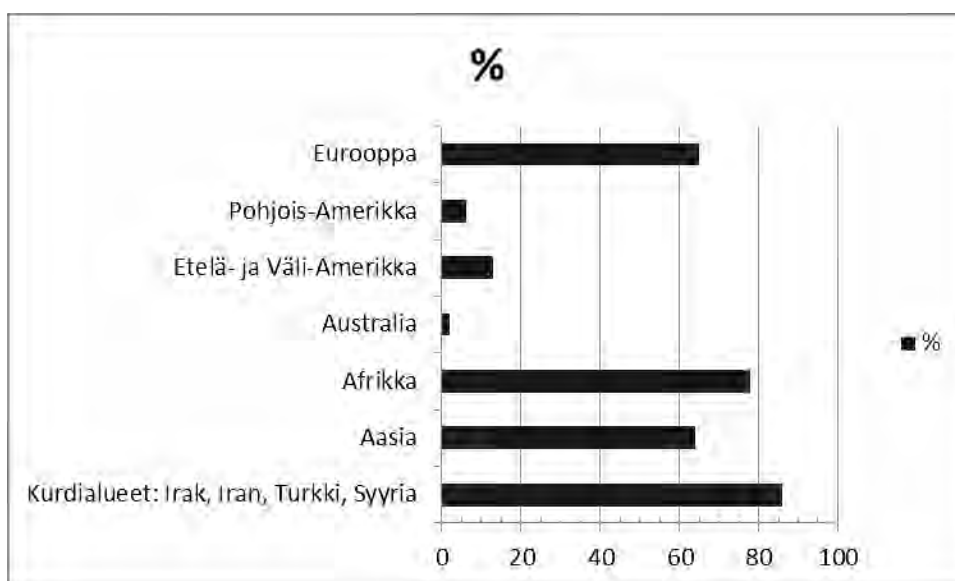
Kuvio 1. Johtavat viranhaltijat ja luottamushenkilöt työskentelyalueen mukaan. N=98.

Vastanneista 82 % oli naisia. Vastajat olivat 31–72-vuotiaita. Suurimman (48 %) ikäryhmän muodostivat 51–60-vuotiaat. Vastajat saivat itse määritellä toimialansa. Suurin osa vastaajista toimi opetus- ja kasvatustalalla (36 %), sosiaalitoimissa (29 %) tai terveydenhuollossa (27 %) (Kuvio 2).

Kuvio 2. Johtavat viranhaltijat ja luottamushenkilöt toimialan mukaan.

Kyselyyn vastanneet johtavat viranhaltijat ja luottamushenkilöt kertoivat alueensa maahanmuuttajataustaisten henkilöiden olevan alun perin kotoisin usealta eri alueelta, pääasiassa kurdialueilta Irakista, Iranista, Syyriasta ja Turkista, Afrikasta, Euroopasta ja Aasiasta (Kuvio 3).

Kuvio 3. Alueet, joilta maahanmuuttajataustaiset henkilöt alun perin kotoisin.

Vastanneista johtavista viranhaltijoista ja luottamushenkilöistä kolmannes oli sitä mieltä, että tyttöjen ja naisten ympärileikkausaihe on ajankohtainen heidän toimialueellaan (Taulukko 4). Kaksi kolmasosaa oli tietoinen STM:n julkaisemasta Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelmasta 2012–2016 (FGM). Seitsemäsosa vastaajista oli lukenut toimintaohjelman. Viidennes ei ollut tietoinen toimintaohjelmasta. Yli puolet niistä, joiden alueella tyttöjen ja naisten ympärileikkaus oli ajankohtainen, oli tietoinen toimintaohjelmasta. Noin 40 % niistä, joiden alueella tyttöjen ja naisten ympärileikkaus oli ajankohtainen, oli lukenut toimintaohjelman. Kuudesosa vastaajista kertoi, että heidän toimialueellaan on ryhdytty toimintaohjelman suositteluun toimenpiteisiin. 14 vastaajaa oli listannut toimenpiteitä, joihin heidän toimialueellaan on ryhdytty. Useammassa kunnassa (10 mainintaa) oli järjestetty aiheeseen liittyvää koulutusta niin ammattilaisille kuin maahanmuuttajillekin ja henkilöstölle oli mahdollistettu koulutukseen osallistuminen. Muutamissa kunnissa oli perustettu maahanmuuttajaryhmiä, järjestetty yhteisiä keskustelutilaisuuksia esimerkiksi maahanmuuttajatyöntekijöille ja muille ammattilaisille sekä järjestetty tiedotustilaisuuksia. Muutama vastaaja kertoi, että tyttöjen ympärileikkausaihetta oli käsitelty erilaisissa työryhmissä ja että toimintaohjeita ja FGM-ohjeistusta oli tarkoitus päivittää. Yhdessä kunnassa maahanmuuttajakoordinaattori oli nimetty FGM-yhdyshenkilöksi.

Vähän yli 40 %:ssa kunnista/kaupungeista, joissa johtavat viranhaltijat ja luottamushenkilöt olivat lukeeet toimintaohjelman, oli ryhdytty toimintaohjelman suositteluun toimenpiteisiin. Jos johtavat viranhaltijat ja luottamushenkilöt eivät olleet tietoisia toimintaohjelmasta, vain 5 %:ssa oli ryhdytty toimenpiteisiin. Jos johtavat viranhaltijat ja luottamushenkilöt olivat tietoisia toimintaohjelmasta, mutta eivät olleet lukeeet sitä, vain 14 %:ssa kunnista/kaupungeista oli ryhdytty toimintaohjelman suositteluun toimenpiteisiin.

Lähes puolet vastaajista koki tarvitsevansa lisätietoa ja vajaa kolmannes kaipasi koulutusta toimintaohjelman tavoitteiden toteuttamisessa (Taulukko 4). Lisäksi kaivattiin alueellista tiedottamista asian nykytilanteesta, yhteistyöverkostoja ja keskustelua eri toimijoiden kanssa, tietoa mahdollisista koulutuspäivistä, käytännön jalkautusta, selkeää keskitettyä asiantuntemusta Suomessa, rakenteellista muutosta ja lisää työaika asiaan keskittymiseen.

Taulukko 4. Johtavien viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden tulokset.

	%	N
FGM-asia ajankohtainen	27	26
Tietoinen toimintaohjelmasta	64	63
Lukenut toimintaohjelman	14	14
Tarvetta lisätiedolle	49	47
Tarvetta koulutukselle	28	27
Ryhdytty toimenpiteisiin	16	16
THL:n tietopaketti tunnettu jo aiemmin	24	23
THL:n tietopakettiin tutustuminen kyselyn yhteydessä	38	37

Vain kaksi vastaajaa kertoi kuntansa/kaupunkinsa alueella olevan tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämiseen nimetty yhdyshenkilö. Yhdenkään kyselyssä mukana olleen kunnan/kaupungin alueella ei ollut tyttöjen ja naisten ympärileikkaukseen nimettyä verkostoa. Toisaalta 63 % vastaajista ei osannut kertoa alueensa tilanteesta.

THL:n verkkosivuilla oleva tietopaketti tyttöjen ja naisten ympärileikkauksesta oli tuttu neljännekselle vastaajista (Taulukko 4). Vajaa 40 % tutustui siihen kyselyn yhteydessä ensimmäistä kertaa.

Koulutus- ja tutkimusorganisaatiot

Koulutus- ja tutkimusorganisaatioille suunnattuun kyselyyn saatiin vastaus 21:ltä koulutus- ja tutkimusorganisaation edustajalta. Kokonaisvastausprosentti oli 32 % (Taulukko 2).

Vastaajista 62 % oli naisia. Vastaajat olivat 45–64-vuotiaita: suurin osa 51–60-vuotiaita. Kolmannes vastaajista oli lukenut STM:n julkaiseman Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelman 2012–2016 (FGM) (Taulukko 5). Yli puolet vastaajista oli tietoisia toimintaohjelmasta, mutta ei ollut tutustunut siihen tarkemmin. Lähes puolessa vastaajien koulutusyksiköistä tyttöjen ja naisten ympärileikkauksaihe oli sisällytetty peruskoulutukseen. Kolme vastaajaa kertoi, että koulutusyksikössä oli tarjolla tyttöjen ja naisten ympärileikkauksaiheeseen liittyvää täydennyskoulutusta. Valtaosa vastaajien koulutusyksiköistä ei tarjonnut tyttöjen ja naisten ympärileikkaukseen liittyvää täydennyskoulutusta.

Neljä vastaajaa kertoi, että heidän edustamassaan koulutusyksikössä oli tekeillä tyttöjen ja naisten ympärileikkauksaiheeseen liittyviä opinnäytetöitä; esimerkiksi seksuaalikasvatukseen liittyvä työ kulttuurilähtöisen kivun ilmaisemisesta ja hoidosta somaliasiakkaiden hoitotyössä ja tutkimus kättilöiden tiedoista naisten ympärileikkauksesta (Taulukko 5).

Taulukko 5. Koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden tulokset.

	%	N
Tietoinen toimintaohjelmasta	52	11
Lukenut toimintaohjelman	29	6
FGM sisällytetty peruskoulutukseen	48	10
Täydennyskoulutusta FGM-aiheesta tarjolla	14	3
Opinnäytetöitä FGM-aiheesta	19	4
Tutkimusta FGM-aiheesta	10	2
THL:n tietopaketti tunnettu jo aiemmin	48	10
THL:n tietopakettiin tutustuminen kyselyn yhteydessä	24	5

Kaksi vastaajaa kertoi koulutusyksikössään olevan tekeillä tai tehty tyttöjen ja naisten ympärileikkausaiheeseen liittyviä tutkimuksia. Näistä mainittiin seuraavat:

- Naisten ympärileikkausten gynekologiset ongelmat ja hoitotyö. Kurikka, Tanja. 2013.
- Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksia ehkäisevä työ: käsikirja työntekijöille. Arra, Maaria; Nyys-sölä, Johanna. 2013.
- Somalitaustaisten hoitoalan opiskelijoiden haastattelu: Vaikutukset tyttöjen ympärileikkauksen vastaisiin mielipiteisiin ja asenteisiin lähtömaassa Somaliassa. Laukkanen, Nina; Lundén, Niina. 2013.
- Naisten ympärileikkauksen avausleikkaus: Oppimateriaali terveydenhuollon ammattilaisille. Laukkanen, Pirianna; Sorsa, Tanja. 2013.
- Tyttöjen ympärileikkaus Pohjois- ja Itä-Afrikassa : Asiantuntijoiden haastatteluja terveyden edis-tämisen toimintatavoista, vaikuttavuudesta ja haasteista. Arra, Maaria; Nyysölä, Johanna. 2013.
- Kvinnlig könsstympning - ett utmanande kunskapsområde : En empirisk studie om barnmorskor-nas kunskap om kvinnlig könsstympning. Judin, Bea; Köhler, Veronika. 2010.

Vajaalle puolelle vastaajista THL:n verkkosivuilla oleva tietopaketti tyttöjen ja naisten ympärileikkauksista oli tuttu (Taulukko 5). Neljännes tutustui siihen kyselyn yhteydessä ensimmäistä kertaa.

Maahanmuuttajayhteisöjen avainhenkilöt

Kysely lähetettiin 20 maahanmuuttajayhteisön avainhenkilölle ja vastaus saatiin kahdeksalta (Taulukko 2). Vastausprosentti oli 40 %. Kaikki vastaajat toimivat pääkaupunkiseudulla. Lisäksi yksi vastaaja määritteli toimialueekseen koko Suomen. Vastaajista viisi oli miehiä. Vastaajat olivat 24–49-vuotiaita. Maahanmuut-tajayhteisöjen avainhenkilöiden tulokset esitetään alla kokonaislukuina prosenttien sijaan, koska vastaajia oli niin vähän.

Vastaajista viisi oli Somaliassa, yksi Syyriassa, yksi Etiopiassa ja yksi Suomessa syntyneitä. Äidinkielek-seen vastaajista viisi mainitsi somalin, kaksi amharan ja yksi arabian. Neljä vastaajaa kertoi, ettei tyttöjen ja naisten ympärileikkausaihe ollut ajankohtainen heidän yhteisössään (Taulukko 6). Neljä vastaajaa oli luke-nut Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelman ja kaksi oli tietoisia toimintaohjel-

masta. Neljä vastaajaa kertoi, että yhteisössä oli ryhdytty toimintaohjelmassa ehdotettuihin toimenpiteisiin kuten toimintaohjelman mukaiseen toimintaan, opastukseen ja omakieliseen tiedottamiseen. Lisäksi esiin nousi uskonnollisen yhteisön mahdollisuus tehdä jotakin tyttöjen ympärileikkauksen estämiseksi. Ympärileikkausten todettiin vähentyneen, koska yhteisöissä oli herätty sen tuomiin ongelmiin. Toimintaohjelman toteuttamisessa kaivattiin moskeijoiden ja oman yhteisön yhdistysten apua.

Neljä vastaajaa oli saanut koulutustilaisuuksista tukea ja lisätietoa tyttöjen ja naisten ympärileikkausten ehkäisemiseen (Taulukko 6). Ihmisoikeusliitto mainittiin erityisesti tuen ja lisätiedon antajana. Muutama kertoi saaneensa tukea ja lisätietoa myös lehdistä ja muilta oman yhteisön edustajilta. Neljäsosalle maahanmuuttajaryhmän edustajista THL:n verkkosivuilla oleva tietopaketti tyttöjen ja naisten ympärileikkauksesta oli ennestään tuttu. Kolme vastaajaa tutustui tietopakettiin kyselyn yhteydessä ensimmäistä kertaa.

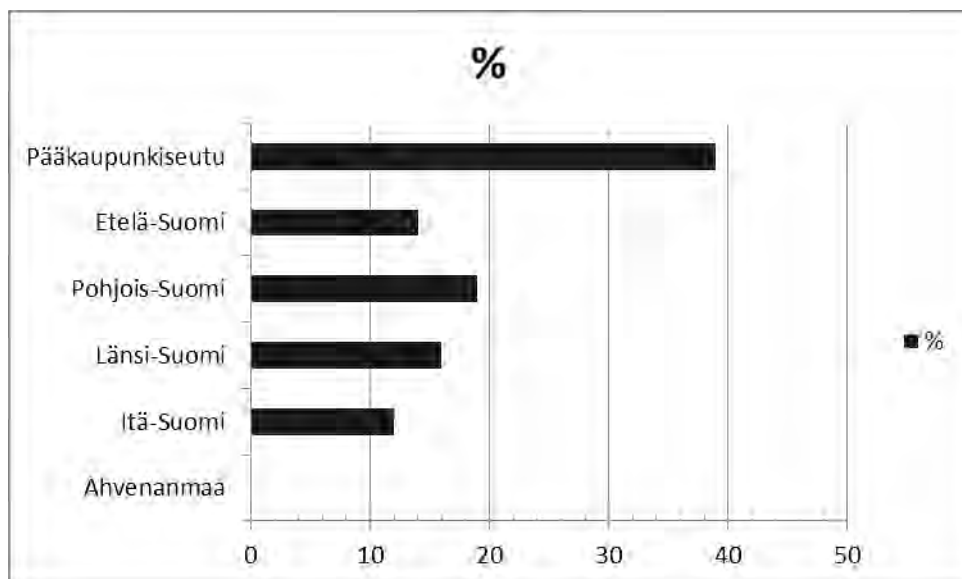
Taulukko 6. Maahanmuuttajayhteisöjen avainhenkilöiden tulokset.

	N
FGM-asia ajankohtainen yhteisössä	3
Tietoinen toimintaohjelmasta	2
Lukenut toimintaohjelman	4
Ryhdytty toimenpiteisiin	4
Lisätiedon tarve	3
Koulutuksen tarve	3
Koulutus tiedonlähteenä	4
THL:n tietopaketti tunnettu jo aiemmin	2
THL:n tietopakettiin tutustuminen kyselyn yhteydessä	3

Ammattihenkilöt

Kysely lähetettiin kolmen kunnan/kaupungin alueella 108 terveydenhuollon, sosiaalityön ja kasvatuksen ammattilaiselle, 348 synnytysairaalaissa työskentelevälle ammattilaiselle sekä 102 vastaanottokeskuksen, poliisin tai järjestön palveluksessa toimivalle ammattihenkilölle ja muulle maahanmuuttajatyöhön osallistuvalla. Yhteensä kysely lähetettiin 558 ammattilaiselle ja vastaus saatiin 154:ltä (Taulukko 2). Vastausprosentti oli 28 %.

Suurin osa vastanneista (39 %) ammattihenkilöistä kertoi asuvansa pääkaupunkiseudulla (Kuvio 4).

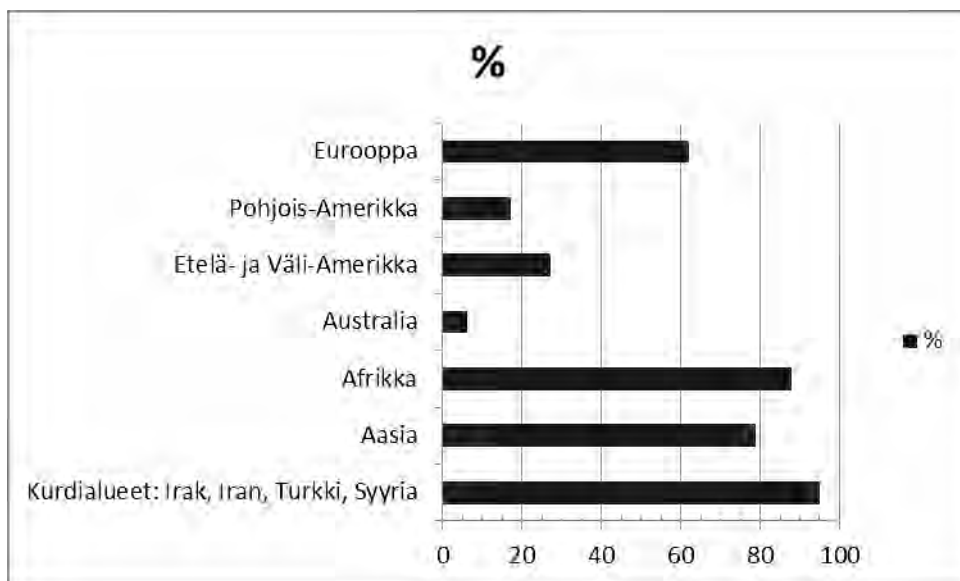
Kuvio 4. Ammattihenkilöt asuinalueen mukaan. N=154.

Valtaosa (92 %) vastaajista oli naisia. Vastaajien ikä vaihteli 25–63-vuoden välillä. Suurin ikäryhmä oli 51–60-vuotiaat. Suurin osa vastaajista työskenteli sairaalassa. Muut työskentelypaikat on esitetty taulukossa 7. Osa työskenteli useammalla alalla.

Taulukko 7. Ammattihenkilöiden työskentelypaikat.

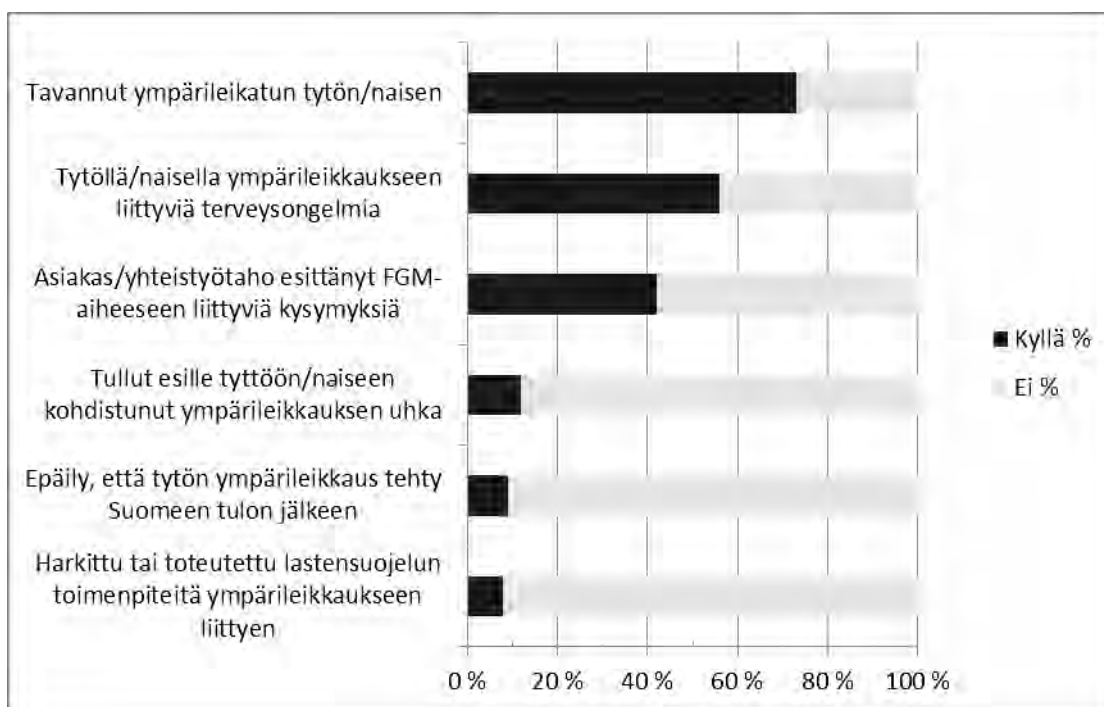
	%
Terveyskeskus, neuvola, kouluterveydenhuolto	17
Sairaala	67
Opetus ja kasvatus	5
Sosiaalityö, lastensuojelu	3
Nuorisotyö, järjestöt	7
Maahanmuuttajatyö	7
Poliisi	1

Lähes kaikki vastaajat olivat kohdanneet työssään maahanmuuttajataustaisia henkilöitä (Taulukko 9). Vastaajat kertoivat valtaosan alueensa maahanmuuttajataustaisista olevan alun perin kotoisin kurdialueilta Irakista, Iranista, Turkista ja Syyriasta (Kuvio 5). Myös Afrikka, Aasia ja Eurooppa olivat maahanmuuttajien yleisiä lähtöalueita.

Kuvio 5. Maahanmuuttajataustaisten henkilöiden lähtöalueet.

Noin 40 % vastaajista oli kohdannut työssään tilanteita, joissa asiakas tai yhteistyötaho oli esittänyt tyttöjen tai naisten ympärileikkaukseen liittyviä kysymyksiä. (Kuvio 6.) Yli 70 % vastaajista oli tavannut ympärileikatun tytön tai naisen. Kuudennes vastaajista oli ollut työssään tilanteessa, jossa oli tullut esille tyttöön tai naiseen kohdistunut ympärileikkauksen uhka. Yli puolet vastaajista oli kohdannut työssään tilanteita, joissa tytöllä tai naisella oli ollut ympärileikkaukseen liittyviä terveysongelmia. Kahdeksan prosenttia vastaajista oli ollut työssään tilanteessa, jossa oli harkittu tai toteutettu lastensuojelun toimenpiteitä tytön ympärileikkaukseen liittyen.

Kuvio 6. Ammatillaiset kohdanneet työssään tyttöjen ja naisten ympärileikkaukseen (FGM) liittyviä tilanteita.

Neljätoista vastaajaa kertoi olleensa tilanteessa, jossa oli epäilty, että ympärileikkaus oli tehty maahanmuuttajataustaiselle tytölle Suomeen tulon jälkeen (Taulukko 8). Kuusi vastaajaa kertoi, että epäilyn perusteella oli ryhdytty toimenpiteisiin. Toimenpiteinä mainittiin verkostotapaaminen ja yhteisneuvottelu varhaiskasvatukseen, lastensuojelun ja perheen kesken. Eräässä vastauksessa kerrottiin, että maahanmuuttoyksikössä työskentelevän poliisin kanssa oli tehty kotikäynti perheen luokse. Yhdessä tapauksessa oli tehty lastensuojeluilmoitus ja kahdessa tytön lääketieteellinen hoito sekä yhdessä ympärileikkauksen avaus.

Taulukko 8. Työpisteet, joissa epäily ympärileikkauksen tekemisestä Suomeen tulon jälkeen.

	N
Terveyskeskus, neuvola, kouluterveydenhuolto	1
Sairaala	7
Opetus ja kasvatus	1
Sosiaalityö, lastensuojelu	1
Nuorisotyö, järjestöt	1
Vastaanottokeskus, maahanmuuttajatyö	3
Poliisi	0

Vastaajista 17 kertoi lisäksi muista tyttöjen ja naisten ympärileikkaukseen liittyvistä tilanteista työssään. Synnytykseen liittyviä mainintoja oli yksitoista. Maininnat koskivat synnytyksen suunnittelua ja hoitoa, ympärileikkauksen purkua, pyyntöjä uudelleen kiinniompelusta synnytyksen jälkeen, tutkimuksen tekemisen vaikeutta, synnytyspelkoja, ylimääräisiä hoitotoimenpiteitä ja kärsimystä. Kaksi vastaajaa mainitsi olleensa tilanteessa, jossa tyttöä oltiin lähettämässä kotimaahansa ympärileikattavaksi. Lisäksi kaksi vastaajaa kertoi antavansa koulutusta ja neuvontaa tyttöjen ja naisten ympärileikkauksaiheesta. Yhdessä vastauksessa kerrottiin myös poikien ympärileikkauksen herättämien kysymysten kohtaamisesta.

Puolet vastaajista kertoi, että oli saanut ohjeistusta tyttöjen ja naisten ympärileikkauksikysymysten käsittelemiseen (Taulukko 9). Ohjeistuksen lähteiksi vastaajat listasivat koulutustilaisuuudet (23 mainintaa), kirjallisuuden, lehdet ja median (18 mainintaa), oman työpaikan (13 mainintaa), ammatilliset perusopinnot (12 mainintaa), järjestön (11 mainintaa) sekä STM:n (4 mainintaa).

Taulukko 9. Ammattihenkilöiden tulokset.

	%	N
Kohdannut maahanmuuttajataustaisia työssään	97	149
Tietoinen toimintaohjelmasta	55	84
Lukenut toimintaohjelman	15	23
Ryhdytty toimenpiteisiin	12	18
Saanut ohjeistusta	50	77
Saanut koulutusta	40	61
THL:n tietopaketti tunnettu jo aiemmin	20	31
THL:n tietopakettiin tutustuminen kyselyn yhteydessä	39	58

Vastaajista 40 % kertoi, että oli saanut koulutusta tyttöjen ja naisten ympärileikkauskysymysten käsittelemiseen (Taulukko 9). Koulutusta oli saatu ammatillisten perusopintojen aikana ammattikorkeakoulussa tai muussa oppilaitoksessa (16 mainintaa), työpaikan tarjoamana (13 mainintaa) ja järjestön toimesta (11 mainintaa).

Yksi vastaaja kertoi, että kunnassa/kaupungissa, jossa työskentelee, on tyttöjen ja naisten ympärileikkaukseen nimetty yhdyshenkilö ja -verkosto. Kaksi vastaajaa kertoi kunnassa/kaupungissa olevan yhdyshenkilön ja kaksi verkoston. Suurin osa (75 %) ei osannut sanoa, löytyykö kunnasta tai kaupungista yhdyshenkilöä tai verkostoa. Yhdyshenkilö tai verkosto oli vastaajien mukaan pääkaupunkiseudulla, Kuopiossa, Helsingissä ja Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirissä.

Yli puolet (55 %) vastaajista tiesi STM:n julkaisemasta tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelmasta (Taulukko 9). 15 % vastaajista oli lukenut toimintaohjelman. Vastaajista 12 % kertoi, että heidän työyksiköissään on ryhdytty toimintaohjelman suositteluun toimenpiteisiin. Puolet vastaajista ei ollut tietoisia asiasta. Vähän yli 40 % tiesi, ettei toimenpiteisiin ollut ryhdytty. Seuraavissa kunnissa/alueilla oli ryhdytty toimenpiteisiin: Helsinki, Kuopio, Vantaa, Siikajoki, Järvenpää, Kouvolaa, Lappeenranta, Espoo, Kajaani, Oulu, Pori ja pääkaupunkiseutu. Näistä viiden kunnan/kaupungin alueella sijaitsee vastaanottokeskus. Toimintaohjelman lukeneiden työskentelykunnista/kaupungeista puolessa oli ryhdytty toimintaohjelman suositteluun toimenpiteisiin. Kunnissa/kaupungeissa, joissa ammatillaiset eivät olleet tietoisia toimintaohjelmasta, vain 2 %:ssa oli ryhdytty toimenpiteisiin.

Vastaajista neljätolista oli listannut omassa yksikössä toteutettuja toimintaohjelman suositteluun toimenpiteitä. Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen puheeksi otto oli mainittu viisi kertaa. Neljä kertoi, että toimintaohjelmaa toteutetaan kouluttamalla ja ylläpitämällä ammattihenkilöstön osaamista. Kolmessa vastauksessa kerrottiin asiasta tiedottamisesta ja oikean informaation antamisesta. Kaksi mainintaa löytyi yhteistyöstä eri toimijoiden välillä, esimerkiksi varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun välillä. Yhdessä kunnassa/kaupungissa aihe oli otettu osaksi lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suunnitelmaa ja toisessa kunnassa/kaupungissa toimenpiteiden suunnittelu oli työn alla. Lisäksi vastauksissa mainittiin vastuunkanto asiasta ja tarpeen tullen siihen puuttuminen ja rikosilmoituksen teko.

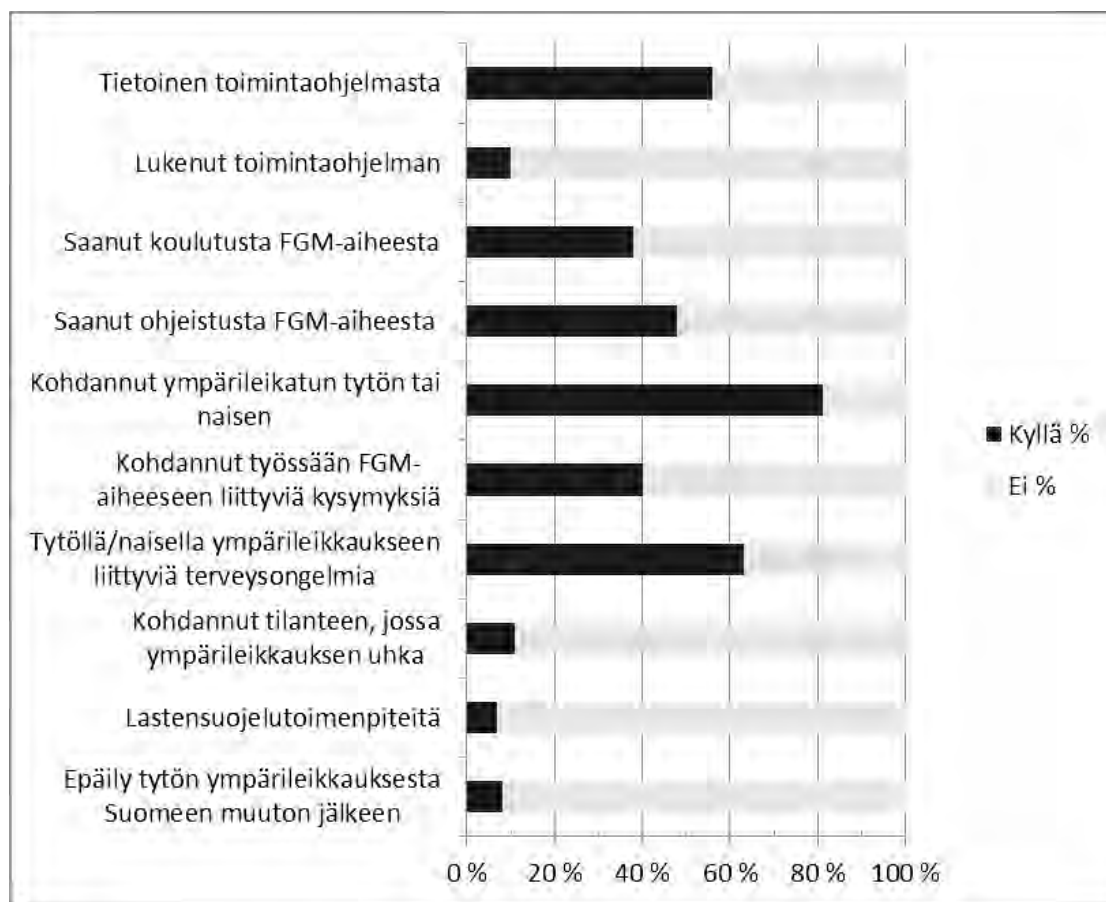
Yli puolet vastaajista kertoi saavansa verkkosivuilta ja koulutustilaisuuksista tukea ja lisätietoa tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen ehkäisemiseen. Lisäksi hieman vajaa puolet vastaajista kertoi saavansa tukea ja lisätietoa ammattilehdistä ja kollegoilta. Muina tuen ja lisätiedon saantitapoina mainittiin media (7 mainintaa), järjestöt (4 mainintaa), terveydenhuolto (3 mainintaa) sekä tieteellinen tutkimus, asiakkaat ja tulkit, THL ja STM:n toimintaohjelma.

Viidennelle ammatillisista THL:n verkkosivuilla oleva tietopaketti tyttöjen ja naisten ympärileikkauksesta oli tuttu. Vajaa 40 % vastaajista tutustui tietopakettiin ensimmäistä kertaa kyselyn yhteydessä.

Terveydenhuollossa työskentelevät ammattihenkilöt

Ammattihenkilöiden ryhmässä vastaajista 78 % (N=120) ilmoitti työskentelevänsä terveydenhuollossa: terveyskeskuksessa, sairaalassa, neuvolassa tai kouluterveydenhuollossa. Terveydenhuollossa työskentelevien ammatillisten ryhmässä lähes kaikki kertoivat kohdanneensa työssään maahanmuuttajataustaisia henkilöitä. Neljäkymmentä prosenttia terveydenhuollon ammatillisista kertoi kohdanneensa työssään tilanteita, joissa asiakas tai yhteistyötaho on esittänyt tyttöjen ja naisten ympärileikkaukseen liittyviä kysymyksiä (Kuvio 7). Valtaosa (81 %) kertoi, että oli työssään kohdannut ympärileikatun tytön tai naisen. Yksitoista prosenttia oli kohdannut työssään tilanteen, jossa oli tullut esille tyttöön tai naiseen kohdistunut ympärileikkauksen uhka. Kaksi kolmasosaa kertoi kohdanneensa työssään tilanteen, jossa tytöllä tai naisella oli ollut ympärileikkaukseen liittyviä terveysongelmia. Alle kymmenesosa kertoi kohdanneensa työssään tilanteen, jossa oli harkittu tai toteutettu lastensuojelun toimenpiteitä liittyen tytön ympärileikkaukseen. Kah-

deksan prosenttia vastanneista terveydenhuollon ammattilaisista kertoi olleensa tilanteessa, jossa oli epäilty, että ympärileikkaus oli tehty maahanmuuttajataustaiselle tytölle Suomeen tulon jälkeen. Neljä (3 %) vastaajaa kertoi, että epäilyn perusteella oli ryhdytty toimenpiteisiin.

Kuvio 7. Terveydenhuollon ammattihenkilöiden työssään kohtaamat tyttöjen ja naisten ympärileikkaukseen liittyvät tilanteet.

Vajaa puolet (48 %) vastaajista kertoi saaneensa ohjeistusta ja 38 % koulutusta tyttöjen ja naisten ympärileikkauksymysten käsittelemiseen (Kuvio 7). Vain muutama kertoi, että kunnassa tai kaupungissa, jossa toimii, on tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämiseen nimetty yhdyshenkilö ja verkosto. Yli puolet (56 %) terveydenhuollon ammattilaisista tiesi STM:n julkaisemasta tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelmasta. Joka kymmenes terveydenhuollon ammattilaisista oli lukenut toimintaohjelman.

Vastanneista vajaa kymmenes (8 %) kertoi, että työyksikössä on ryhdytty toimintaohjelman suosittelemiin toimenpiteisiin; puolet (51 %) ei osannut sanoa, onko toimenpiteisiin ryhdytty. Vajaa puolet (48 %) kertoi saavansa tukea ja lisätietoa tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen ehkäisemisestä koulutustilaisuuksista, vähän yli puolet (52 %) verkkosivuilta, ammattilehdistä (56 %), 45 % kollegoilta ja 8 % muualta. 16 %:lle terveydenhuollon ammattilaisista THL:n verkkosivuilla oleva tietopaketti tyttöjen ja naisten ympärileikkauksesta oli tuttu ja 39 % tutustui siihen ensimmäistä kertaa kyselyn yhteydessä.

Muut ammattihenkilöt

Ammattihenkilöistä kaksi prosenttia ilmoitti työskentelevänsä sosiaalityössä tai lastensuojelussa ja viisi prosenttia päivähoitossa tai opetustyössä. Molemmissa ryhmissä jokainen vastaaja oli kohdannut työssään

maahanmuuttajataustaisia henkilöitä. Päivähoidon ja opetustyön ammattihenkilöistä 43 % kertoi tavanneensa ympärileikatun tytön tai naisen tai oli tietoinen tyttöön tai naiseen kohdistuneesta ympärileikkauksen uhkasta. Vajaa kolmannes (29 %) oli kohdannut työssään tilanteen, jossa oli harkittu tai toteutettu lastensuojelun toimenpiteitä tytön ympärileikkaukseen liittyen. Vajaa kolmannes (29 %) oli myös ollut tilanteessa, jossa oli epäilty, että ympärileikkaus on tehty maahanmuuttajataustaiselle tytölle Suomeen tulon jälkeen.

Päivähoidon ja opetustyön ammattihenkilöistä 43 % oli saanut ohjeistusta ja 29 % koulutusta tyttöjen ja naisten ympärileikkauksikysymysten käsittelemiseen. 43 % oli tietoinen STM:n toimintaohjelmasta ja 14 % oli lukenut sen. 14 % vastanneista kertoi, että omassa yksikössä on ryhdytty toimintaohjelman suositteluihin toimenpiteisiin. THL:n verkkosivuilla oleva tietopaketti ei ollut kenellekään ryhmän vastaajista ennestään tuttu. Useat (57 %) päivähoidon ja opetustoimen ammattilaisista sai lisätietoa ympärileikkauksaiheesta verkkosivuilta, koulutustilaisuuksista (43 %) ja kollegoilta (43 %). Vain pieni osa (14 %) sai tietoa ammattilehdistä.

Ammattilaisista 21 % työskenteli nuorisotyössä, poliisissa, vastaanottokeskuksessa, järjestössä tai jossain muussa toimipisteessä. Heistä 44 % oli kohdannut työssään tilanteita, joissa asiakas tai yhteistyötaho oli esittänyt tyttöjen tai naisten ympärileikkaukseen liittyviä kysymyksiä. Vajaa puolet (47 %) oli tavannut ympärileikatun tytön tai naisen. Viidennes (19 %) oli kohdannut työssään tyttöön tai naiseen kohdistunutta ympärileikkauksen uhkaa. Vajaa puolet (44 %) oli kohdannut työssään tytön tai naisen ympärileikkaukseen liittyviä terveysongelmia ja viidennes (19 %) harkittuja tai toteutettuja lastensuojelun toimenpiteitä tytön ympärileikkaukseen liittyen. Noin kuudennes (16 %) oli ollut tilanteessa, jossa oli epäilty, että ympärileikkaus on tehty maahanmuuttajataustaiselle tytölle Suomeen tulon jälkeen. Kaksi vastaajaa kertoi, että ympärileikkausepäilyn perusteella oli ryhdytty toimenpiteisiin. Puolet ryhmän ammattihenkilöistä oli saanut ohjeistusta ja vajaa puolet (44 %) koulutusta tyttöjen ja naisten ympärileikkauksikysymysten käsittelemiseen. Kolmannes (34 %) oli lukenut STM:n toimintaohjelman ja yli puolet (56 %) oli tietoinen toimintaohjelmasta. Vajaa kolmannes (28 %) vastaajista kertoi, että hänen työyksikössään/yhteisössään oli ryhdytty toimintaohjelman suositteluihin toimenpiteisiin. Suurin osa (66 %) ryhmän vastaajista sai tukea ja lisätietoa tyttöjen ja naisten ympärileikkausten ehkäisemisestä verkkosivuilta, koulutustilaisuuksista (56 %) ja kollegoilta (53 %). Yli kolmasosalle (34 %) vastaajista THL:n verkkosivuilla oleva tietopaketti oli ennestään tuttu ja kolmasosa (31 %) tutustui siihen nyt ensimmäistä kertaa.

Yhteenvedo ja johtopäätökset

THL sai tehtäväksi koordinoita Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelman väliarvioinnin ja se toteutettiin kyselyn avulla helmikuussa 2014. Kyselyn tarkoituksena oli selvittää toimintaohjelman toimeenpanoa eri kohderyhmissä 35 kunnan/kaupungin alueella. Kysely lähetettiin 1007 vastaajalle, joista 28 % vastasi. Väliarviointikyselyssä oli alhainen vastaamisaktiivisuus, joten sen perusteella ei voida tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Kuitenkin mukaan kutsutuista 35 kunnasta vain kahdesta jäi vastaus saamatta. Eri ammattiryhmien välillä oli eroa vastaamisaktiivisuudessa; johtavista viranhaltijoista ja luottamushenkilöistä aktiivisimmin vastasivat opetuksessa ja kasvatuksessa toimivat ja ammattihenkilöistä aktiivisimmin sairaalassa työskentelevät. Vastaamisaktiivisuus vaihteli myös alueellisesti; johtavista viranhaltijoista ja luottamushenkilöistä aktiivisimmin vastasivat Ahvenanmaalla ja Länsi-Suomessa työskentelevät ja ammattihenkilöistä Pohjois-Suomessa ja Itä-Suomessa työskentelevät. Selkeää syytä matalaan vastaamisaktiivisuuteen ei löytynyt. Kuitenkin vastanneiden joukossa tyttöjen ja naisten ympärileikkauksiasia oli tunnettu, joten on mahdollista, että kyselyyn vastasivat vain ne, jotka olivat jollakin lailla kohdanneet tyttöjen ja naisten ympärileikkauksiasian tai tunsivat toimintaohjelman. Näin ollen tulevaisuuden haasteena on tehdä toimintaohjelma nykyistä tunnetummaksi.

Maahanmuuttajien kohtaaminen näyttää jo olevan arkipäivää sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa, sillä lähes kaikki kyselyyn vastanneet olivat työssään kohdanneet maahanmuuttajia ja yli 70 % ammattihenkilöistä tyttöjen ja naisten ympärileikkauksiasian. Peräti kaksi kolmasosaa vastanneista johtavista viranhaltijoista ja luottamushenkilöistä sekä yli puolet ammattihenkilöistä, tiesi STM:n tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelman olemassaolosta. Harva oli kuitenkaan perehtynyt toimintaohjelmaan paremmin.

Kyselyn perusteella erityisesti terveydenhuollossa oli kohdattu tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen mukanaan tuomat haasteet, mutta myös kasvatusta ja opetusalailla oli kohdattu esimerkiksi tytön ympärileikkauksen uhkaa. Tulevaisuuden kehittämishaasteena on lisätiedon ja koulutuksen tarjoaminen myös muille ammattiryhmille kuin terveydenhuollon henkilöstölle. Niin johtavat viranhaltijat ja luottamushenkilöt kuin ammattihenkilötkin tarvitsevat lisää tietoa ja koulutusta tyttöjen ja naisten ympärileikkauksiasian aiheesta. Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksiasia oli sisällytetty kymmenen koulutusyksikön peruskoulutukseen ja kolmessa koulutusyksikössä oli tarjolla täydennyskoulutusta aiheesta. Ammattihenkilöistä 40 % kertoi saaneensa koulutusta aiheesta. Tulevaisuuden haasteena on aiheen saaminen laajemmin osaksi ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen perusopetusta sekä täydennyskoulutuksen tarjoaminen. Useat kyselyssä esiin tulleet opinnäytetyöt ja tutkimukset kuvastavat opiskelijoiden mielenkiintoa tyttöjen ja naisten ympärileikkauksiasiaa kohtaan. Ne kertovat myös opiskelijoiden kokevan aiheen tärkeäksi ja ajankohtaiseksi.

Maahanmuuttajaryhmien edustajien keskuudesta nousi esiin positiivisena asiana se, että tyttöjen ja naisten ympärileikkaus on vähentynyt, koska yhteisöissä on herätty sen mukanaan tuomiin ongelmiin. Maahanmuuttajaryhmien edustajat kaipaavat myös lisätietoa ja koulutusta aihepiiristä ja muun muassa oman uskonnollisen yhteisön tukea toimintaohjelman toteuttamisessa. Maahanmuuttajien parissa tehtävä ehkäisevä työ on oleellista myös sen takia, että sen välityksellä tieto ja ymmärrys perinteen haittavaikutuksista voi levitä niihin lähtömaihin, joissa tyttöjen ja naisten ympärileikkauksia yhä tehdään.

Väliarviointikysely toimi interventiona tyttöjen ja naisten ympärileikkauksiasian tunnetuksi tekemisessä. Kyselyn yhteydessä 40 % vastaajista tutustui tietopakettiin THL:n verkkosivuilla. Kyselyä edeltävänä ajanjaksona 22.1.–9.2.2014 THL:n tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen ehkäisy-verkkosivuilla oli 193 sivun katselua ja kyselyn aikana ajanjaksona 10.2.–28.2.2014 katselua oli 288. Kyselyn aikana sivujen katselu oli noussut 49 %.

Väliarvioinnin keskeinen tulos on, että toimintaohjelman tunnettavuutta tulee lisätä ja ammattilaisille tulee tarjota mahdollisuus lisäkoulutukseen ja tukeen tyttöjen ja naisten ympärileikkausasiassa. Ehkäisevä työ Suomessa on vielä kesken ja sitä on jatkettava viranomaisten, kouluttajien, järjestöjen, ammattilaisten ja maahanmuuttajaryhmien yhteistyönä.

Lähteet

- Apter, D., Eskola, M., Säävälä, M. & Kettu, N. 2009. Maahanmuuttajien seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistäminen. Tarpeita, tietoa ja yhdenvertaisuutta. Helsinki: Väestöliitto.
- European Institute for Gender Equality. 2013. Female genital mutilation in the European Union and Croatia. Report. European Union.
- Karla, A., Kytöaho, H. & Laurén, M. 2009. Tytöstä naiseksi. Vastauksia monikulttuuristen tyttöjen kysymyksiin. Helsinki: Tyttöjen talo, Metropolia, THL.
- Klemetti, R. & Raussi-Lehto, E (toim). 2013. Edistä, ehkäise, vaikuta – Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014–2020. Helsinki: THL.
- Koponen, P., Mölsä, M. 2012. Naisten ympärileikkaus. Teoksessa Castaneda, A., Rask, S., Koponen, P., Mölsä, M., Koskinen, S. 2012. Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi. THL.
- Oikeusministeriö. 1889. Rikoslaki 1889/39. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>. Viitattu 24.4.2014.
- Paananen, U. K., Pietiläinen, S., Raussi-Lehto, E., Väyrynen, E. & Äimälä, A-M, toim. 2006. Kätilötyö. Helsinki: Edita.
- STM. 2004. Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004:14. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- STM. 2007. Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistäminen. Toimintaohjelma 2007–2011. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Julkaisu- ja 17/2007.
- STM. 2012. Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelma 2012–2016 (FGM). Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja, 2012:8.
- THL. 2012. Lastenneuvolakäsikirja. http://www.thl.fi/fi_FI/web/lastenneuvola-fi Viitattu 14.4.2014
- THL. 2013. Lastensuojelun käsikirja. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/> Viitattu 14.4.2014.
- Tiilikainen, M., toim. 2004. Tyttöjen ja naisten ympärileikkaus Suomessa. Asiantuntijaryhmän suositukset sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle. Helsinki: Ihmisoikeusliitto.
- Tilastokeskus. 2013. Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne. Helsinki: Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/til/vaerak/index.html> Viitattu 14.4.2014
- WHO. 2014. Female genital mutilation. Fact sheet N°241. <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs241/en/index.html> Viitattu 22.4.2014

Liitteet

Liite 1. Väliarvioinnin kysymykset

Johtavat viranhaltijat ja luottamushenkilöt

1. Missä kunnassa tai kaupungissa/kuntien tai kaupunkien alueella työskentelet?
2. Sukupuoli
  - Nainen
  - Mies
3. Syntymävuosi
4. Millä toimialalla työskentelet?
5. Mistä alueesi maahanmuuttajataustaiset henkilöt ovat alun perin kotoisin (voit valita useamman)?
  - Eurooppa
  - Pohjois-Amerikka
  - Etelä- ja Väli-Amerikka
  - Australia
  - Afrikka
  - Aasia
  - Kurdialueet: Irak, Iran, Turkki, Syyria
6. Onko tyttöjen ja naisten ympärileikkausaihe ajankohtainen toimialueellasi?
  - Kyllä
  - Ei
  - En osaa sanoa
7. Oletko tietoinen Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemasta Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelmasta 2012–2016 (FGM)?
  - Kyllä, olen lukenut toimintaohjelman
  - Olen tietoinen toimintaohjelmasta, mutta en ole tutustunut siihen tarkemmin
  - En
8. Onko toimialueellasi ryhdytty toimintaohjelman suosittelemiin toimenpiteisiin esim. mahdollistettu ammattihenkilöstön osallistuminen aihepiiriin liittyvään koulutukseen, ohjeistus sisällytetty alueellisiin kriisi- ja toimintamalleihin?
  - Kyllä
  - Ei
  - En osaa sanoa
9. Jos toimenpiteisiin on ryhdytty, kertoisitko mihin toimenpiteisiin?
10. Koetko tarvitsevasi toimintaohjelman tavoitteiden toteuttamisessa (voit valita useamman)
  - Lisätietoa
  - Koulutusta
  - Jotain muuta, mitä
  - En mitään yllämainituista

- En osaa sanoa
11. Onko kunnassasi/kaupungissasi tyttöjen ja naisten ympärileikkausten estämiseen nimettyä yhdyshenkilöä?
    - Kyllä
    - Ei
    - En osaa sanoa
  12. Onko kunnassasi/kaupungissasi tyttöjen ja naisten ympärileikkausten estämiseen nimettyä verkostoa?
    - Kyllä
    - Ei
    - En osaa sanoa
  13. Onko THL:n verkkosivuilla oleva tietopaketti tyttöjen ja naisten ympärileikkauksesta sinulle tuttu? www.thl.fi/tyttojenymparileikkaus
    - Kyllä
    - Ei
    - Tutustuin nyt ensimmäistä kertaa

Kiitos vastauksistasi!

Vastauksesi on nyt tallennettu onnistuneesti. Pääset tutustumaan STM:n tyttöjen ja naisten ympärileikkausten estämisen toimintaohjelmaan seuraavasta linkistä: http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/_julkaisu/1822114

Koulutus- ja tutkimusorganisaatiot

1. Missä kunnassa tai kaupungissa/kuntien tai kaupunkien alueella työskentelet?
2. Sukupuoli
  - Nainen
  - Mies
3. Syntymävuosi
4. Oletko tietoinen Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemasta Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelmasta 2012 – 2016 (FGM)?
  - Kyllä, olen lukenut toimintaohjelman
  - Olen tietoinen toimintaohjelmasta, mutta en ole tutustunut siihen tarkemmin
  - En
5. Onko tyttöjen ja naisten ympärileikkauksaihe sisällytetty yksikkösi peruskoulutukseen?
  - Kyllä
  - Ei
  - En osaa sanoa
6. Onko yksikössäsi tarjolla tyttöjen ja naisten ympärileikkauksaiheeseen liittyvää täydennyskoulutusta?
  - Kyllä

- Ei
  - En osaa sanoa
7. Onko yksikössäsi tehty tai tekeillä tyttöjen ja naisten ympärileikkausaiheeseen liittyviä opinnäytetöitä?
- Kyllä
  - Ei
  - En osaa sanoa
8. Kertoisitko mitä opinnäytetöitä?
9. Onko yksikössäsi tehty tai tekeillä tyttöjen ja naisten ympärileikkausaiheeseen liittyviä tutkimuksia?
- Kyllä
  - Ei
  - En osaa sanoa
10. Kertoisitko mitä tutkimuksia?
11. Onko THL:n verkkosivuilla oleva tietopaketti tyttöjen ja naisten ympärileikkauksesta sinulle tuttu? www.thl.fi/tyttojenymparileikkaus
- Kyllä
  - Ei
  - Tutustuin nyt ensimmäistä kertaa

Kiitos vastauksistasi!

Vastauksesi on nyt tallennettu onnistuneesti. Pääset tutustumaan STM:n Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelmaan seuraavasta linkistä:

http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/_julkaisu/1822114

Maahanmuuttajayhteisöjen edustajat

1. Millä alueella toimit Suomessa? (esim. pääkaupunkiseutu)
2. Sukupuoli
  - Nainen
  - Mies
3. Syntymävuosi
4. Missä maassa olet syntynyt?
5. Mikä on äidinkielesi?
6. Onko tyttöjen ja naisten ympärileikkausaihe ajankohtainen yhteisössäsi?
  - Kyllä
  - Ei
  - En osaa sanoa

7. Oletko tietoinen Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemasta Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelmasta 2012 – 2016 (FGM)?
  - Kyllä, olen lukenut toimintaohjelman
  - Olen tietoinen toimintaohjelmasta, mutta en ole tutustunut siihen tarkemmin
  - En
8. Onko yhteisössäsäi ryhdytty toimenpiteisiin toimintaohjelman myötä esim. omakielinen tiedottaminen ja tyttöjen ympärileikkauksiin liittyvät keskustelutilaisuudet?
  - Kyllä
  - Ei
  - En osaa sanoa
9. Jos toimenpiteisiin on ryhdytty, kertoisitko mihin toimenpiteisiin?
10. Koetko tarvitsevasi toimintaohjelman tavoitteiden toteuttamisessa (voit valita useamman)
  - Lisätietoa
  - Koulutusta
  - Jotain muuta, mitä
  - En mitään yllämainituista
  - En osaa sanoa
11. Mistä saat tukea ja lisätietoa tyttöjen ja naisten ympärileikkausten ehkäisemiseen liittyen? (Voit valita useamman)
  - Koulutustilaisuuksista
  - Verkkosivuilta
  - Lehdistä
  - Muilta yhteisöni edustajilta
  - Muualta, mistä
  - En osaa sanoa
12. Onko THL:n verkkosivuilla oleva tietopaketti tyttöjen ja naisten ympärileikkauksesta sinulle tuttu? www.thl.fi/tyttojenymparileikkaus
  - Kyllä
  - Ei
  - Tutustuin nyt ensimmäistä kertaa

Kiitos vastauksistasi!

Vastauksesi on nyt tallennettu onnistuneesti. Pääset tutustumaan STM:n Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelmaan seuraavasta linkistä:

http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/_julkaisu/1822114

Maahanmuuttajatyöhön osallistuva ammattihenkilöstö

1. Missä kunnassa/kaupungissa työskentelet?
2. Sukupuoli
  - Nainen

- Mies
3. Syntymävuosi
4. Missä työskentelet?
- Terveyskeskus
  - Sairaala
  - Neuvola
  - Kouluterveydenhuolto
  - Sosiaalityö
  - Päivähoito
  - Lastensuojelu
  - Opetustyö
  - Nuorisotyö
  - Vastaanottokeskus
  - Poliisi
  - Järjestö
  - Joku muu, mikä
5. Oletko kohdannut työssäsi maahanmuuttajataustaisia henkilöitä?
- Kyllä
  - En

Jos vastasit en, siirry suoraan kysymykseen 7.

6. Mistä alueesi maahanmuuttajataustaiset henkilöt ovat alun perin kotoisin (voit valita useamman)?
- Eurooppa
  - Pohjois-Amerikka
  - Etelä- ja Väli-Amerikka
  - Australia
  - Afrikka
  - Aasia
  - Kurdialueet: Irak, Iran, Turkki, Syyria
7. Oletko kohdannut työssäsi tilanteita, joissa:
- asiakas tai yhteistyötaho on esittänyt tyttöjen tai naisten ympärileikkaukseen liittyviä kysymyksiä
  - olet tavannut ympärileikatun tytön tai naisen
  - on tullut esille tyttöön tai naiseen kohdistunut ympärileikkauksen uhka
  - työllä tai naisella on ollut ympärileikkaukseen liittyviä terveysongelmia
  - on harkittu tai toteutettu lastensuojelun toimenpiteitä tytön ympärileikkaukseen liittyen
  - muuta, mitä
8. Oletko ollut tilanteessa, jossa olisi epäilty, että ympärileikkaus on tehty maahanmuuttaja taustaiselle tytölle Suomeen tulon jälkeen?
- Kyllä
  - En
9. Ryhdyttiinkö ympärileikkausepäilyn perusteella toimenpiteisiin?

- Ei
  - En osaa sanoa
  - Kyllä, mihin?
10. Oletko saanut ohjeistusta tyttöjen ja naisten ympärileikkauskysymysten käsittelemiseen?
- Kyllä, mistä
  - En
11. Oletko saanut koulutusta tyttöjen ja naisten ympärileikkauskysymysten käsittelemiseen?
- Kyllä, mistä
  - En
12. Onko kunnassasi tai kaupungissasi tyttöjen ja naisten ympärileikkausten estämiseen nimettyä yhdyshenkilöä?
- Kyllä
  - Ei
  - En osaa sanoa
13. Onko kunnassasi tai kaupungissasi tyttöjen ja naisten ympärileikkausten estämiseen nimettyä verkostoa?
- Kyllä
  - Ei
  - En osaa sanoa
14. Oletko tietoinen Sosiaali- ja Terveysministeriön julkaisemasta Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelmasta 2012 – 2016 (FGM)?
- Kyllä, olen lukenut toimintaohjelman
  - Olen tietoinen toimintaohjelmasta, mutta en ole tutustunut siihen tarkemmin
  - En
15. Onko työyksikössäsi/yhteisössäsi ryhdytty toimintaohjelman suosittelemiin toimenpiteisiin esim. ohjeistus sisällytetty alueellisiin kriisi- ja toimintamalleihin, asia otettu puheeksi asiakkaitten kanssa, aihe sisällytetty vastaanottokeskusten alkuinfoon?
- Kyllä
  - Ei
  - En osaa sanoa
16. Jos kunnassasi tai kaupungissasi on ryhdytty toimenpiteisiin, kertoisitko mihin toimenpiteisiin?
17. Mistä saat tukea ja lisätietoa tyttöjen ja naisten ympärileikkausten ehkäisemiseen liittyen?
- Koulutustilaisuuksista
  - Verkkosivuilta
  - Ammattilehdistä
  - Kollegoilta
  - Muualta, mistä
  - En osaa sanoa
18. Onko THL:n verkkosivuilla oleva tietopaketti tyttöjen ja naisten ympärileikkauksesta sinulle tuttu? www.thl.fi/tyttojenymparileikkaus
- Kyllä

- Ei
- Tutustuin nyt ensimmäisen kerran

Kiitos vastauksistasi!

Vastauksesi on nyt tallennettu onnistuneesti.

Pääset tutustumaan STM:n Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelmaan seuraavasta linkistä:

http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/_julkaisu/1822114

Liite 2. Saatekirje.

Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelman 2012–2016 (FGM) väliarviointi

Hyvä vastaaja

10.2.2014

Teemme Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella väliarviointia sosiaali- ja terveysministeriön Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelman 2012–2016 (FGM) toteutumisesta.

Toimintaohjelmassa on suosituksia sosiaalityön, terveydenhuollon, opetustoimen, nuorisotyön, poliisin ja päivähoidon ammattilaisille sekä järjestöille, jotka työssään kohtaavat maahanmuuttajataustaisia henkilöitä. Kysely on pääasiassa suunnattu kuntiin, joissa on maahanmuuttajataustaisia henkilöitä tai joissa sijaitsee turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskus.

Jokaisen ammattilaisen vastaus on meille arvokas, ja siksi pyydämme Sinua ystävällisesti vastaamaan kyselyyn viimeistään 21.2.2014. Nettikyselyyn vastaamiseen kuluu aikaa noin 10 minuuttia. Vaikka aihe ei olisi vielä ollut ajankohtainen työssäsi, vastauksesi on meille tärkeä.

Jos tarvitset ruotsinkielisen tai englanninkielisen lomakkeen, voit pyytää sen Mimmi Koukkulalta mimmi.koukkula@thl.fi.

Önskar ni svara på svenska, kan ni be om att Mimmi Koukkula mimmi.koukkula@thl.fi sänder er en svenskspråkig enkät.

If you wish to answer in English, you can ask Mimmi Koukkula mimmi.koukkula@thl.fi to send you an English form.

Jos Sinulla on kysymyksiä kyselyyn liittyen, voit olla yhteydessä Mimmi Koukkulaan mimmi.koukkula@thl.fi, puh.029 524 7277.

Kiitos!

Reija Klemetti, Päällikkö, Seksuaali- ja lisääntymisterveysyksikkö, THL

Seija Parekh, Asiantuntija, Seksuaali- ja lisääntymisterveysyksikkö, THL

Mimmi Koukkula, Terveystieteen opiskelija

Vastaa oheisen linkin kautta:

Mimmi Koukkula
Seija Parekh
Reija Klemetti

Tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelman 2012-2016 (FGM) väliarviointi

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) on laatinut kansallisen toimintaohjelman tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämiseksi 2012–2016 (FGM). Toimintaohjelman tavoitteena on luoda Suomeen toimiva järjestelmä tyttöjen ja naisten ympärileikkausten ehkäisemiseksi ja jo ympärileikattujen tyttöjen ja naisten terveyden ja elämänlaadun parantamiseksi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) koordinoi toimintaohjelman toimeenpanoa.

THL toteutti toimintaohjelman väliarvioinnin keväällä 2014. Väliarvioinnin tarkoituksena oli selvittää, kuinka tunnettu toimintaohjelma on eri kohderyhmien keskuudessa sekä minkälaisiin toimenpiteisiin on ryhdytty ohjelman toteuttamiseksi. Sähköinen kysely kohdistettiin 1) johtaville viranhaltijoille ja luottamushenkilöille, 2) koulutus- ja tutkimusorganisaatioille, 3) niiden yhteisöjen avainhenkilöille, joiden kulttuuriperinteisiin tyttöjen ja naisten ympärileikkaus kuuluu, sekä 4) työssään maahanmuuttajataustaisia henkilöitä kohtaaville ja järjestöissä toimiville ammattilaisille. Väliarvioinnin avulla saatiin tärkeää tietoa toimintaohjelman jalkautumisesta sekä kehittämiskohteista tulevaisuudessa.

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS